

100 éve született Jendrassik Loránd, a magyar klinikai kémia megalapítója

Jendrassik Loránd 1896-ban született és 1970-ben halt meg Budapesten. Orvostudományi diplomáját 1921-ben, a Pázmány Péter Tudományegyetemen kapta. Hosszabb hollandiai és németországi gyógyszerészeti és élettani intézeti tanulmányút után 1924-ben meghívást kap a pécsi egyetemi belklinika laboratóriumába, amelyet 1940-ig vezetett. Ekkor kinevezik a Kolozsvári Egyetem élettani Intézet igazgatójának. 1950-től a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Általános Élettani Intézetét – nem ritkán problémáktól terhelten – vezeti nyugdíjazásáig.

Sokoldalú, széleslátókörű kutató volt. Munkáinak nem kis része alapvető élettani folyamatok megismerésével kapcsolatos. Címszavakban: az izom-ideg ingerület átvitel, sejtperméabilitás, ionantagonizmus-mediátor anyagok fiziológiai jelentősége, biotermodinamika.

Tanulmányokat folytatott klinikai problémáknak kémiai eljárásokkal történő megoldására is, amelyben kitűnő metodikai érzéke és jártassága nagy segítséget jelentett. Érdekeltek az általános analitikai problémák is: módszert írt le szérum foszfor, kálium, nátrium, kalcium, glukóz, karbamid, nitrit, vesekövek analízisére és vizsgálatára, nemkülönben a haemoglobin és fehérjék meghatározására.

A bilirubin meghatározás azonban egész élete során foglalkoztatta; épp 60 éve volt – 1936-ban, majd 1938-ban – hogy R.A. Cleghornnal és az akkor medikus Gróf Pállal közölték bilirubin meghatározási módszerüket, melyet ma is világszerte ismernek (Biochem. Zeitschrift. 1936, 289, 1; 1938, 297, 81). E kvantitatív módszert az akkor modern Zeiss-Pulfrich fotométerrel dolgozták ki. Az eljárást azóta számosan módosították, de jobbat azóta sem írtak le. Bilirubin módszerét az irodalom ma mint „a Jendrassik módszert” ismeri és idézi, hasonlóan Kjeldahl vagy Astrup eljárásához.

A „Current Contents” felmérése szerint az élettudományok területéről 1930-1939 közt megjelent és 1961-1975 közt legtöbbet idézett első 60 szerző közt egyedüli magyarként szerepel Jendrassik is az 1938-ban közölt módszerével.

Az AACC Special Report szerint (1992) az össz-bilirubin meghatározás referencia módszerének alapja és elve a Jendrassik-Gróf módszer (Clin. Chem. 1985, 31, 1979-89).

A Pécsi Erzsébet Tudományegyetem orvoskara 1927-ben „A kémiai és fizikokémiai vizsgáló módszerek a klinikai alkalmazásban” tárgykörből magántanárrá habilitálja. „Kémiai és fizikokémiai vizsgáló módszerek” címmel pedig heti három órában negyedéves medikusoknak olvasta e kollégiumot.

A Jendrassik Loránd kép nem volna teljes, ha nem említeném, hogy nyugtalan, csak az igazság előtt meghajló, színes egyéniségevel, szenvedélyes, a hatalmasokat sem respektáló vitakészségével kevés barátot szerzett. Kizárólag a tudományos kísérletekre felépített elméletet, filozófiát fogadott el. Ebből eredően még a Magyar Élettani Társaság is, melynek alapító tagja és titkára volt, 1950-ben elmarasztalta, majd kizárta soraiból! Mindez nem törte le, változatlan energiával dolgozik most már teljes idejében kizárólag az élettani alapkutatás területén.

Életművének üzenete napjaink pályakezdő laboratóriumi szakemberjelöltjeinek: a színvonalas és eredményes rutin laboratóriumi munka, alkalmazott kutatás csak magas szintű szakismeretre épülő alapkutatási tapasztalat birtokában, ötvöződéssel végezhető.

A Magyar Laboratóriumi Diagnosztikai Társaság 10 éve, 1986-ban szakmánk prominens hazai és nemzetközi képviselőinek munkásságuk elismerésére Jendrassik emlékéremet alapított.

Jobst Kázmér dr.